

Distr.: opća
24. srpnja 2015.

Izvornik: engleski

**PRELIMINARNA NEUREĐENA
VERZIJA**

Odbor za uklanjanje diskriminacije žena

Zaključne primjedbe o Četvrtom i petom periodičnom izvješću za Hrvatsku*

1. Odbor je Četvrto i peto periodično izvješće za Hrvatsku (CEDAW/C/HRV/CO/4-5) razmatrao na svojoj 1319. i 1320. sjednici, koje su održane 15. srpnja 2015. godine (v. CEDAW/C/SR.1319. i 1320.). Popis problema i pitanja Odbora dio je izvješća CEDAW/C/HRV/Q/4-5, dok se odgovori Hrvatske mogu pronaći u izvješću CEDAW/C/HRV/Q/4-5/Dod. 1.

A. Uvod

2. Odbor pozdravlja podnošenje Četvrtog i petog periodičnog izvješća od strane države stranke. Odbor cijeni pisane odgovore države stranke na Popis problema i pitanja na koje je ukazala radna skupina prije zasjedanja. Odbor pozdravlja plodonosni dijalog s delegacijom države stranke, usmeno izlaganje delegacije i daljnja pojašnjenja osigurana kao odgovor na većinu pitanja koja je usmeno postavio Odbor tijekom dijaloga iako na neka pitanja nije u potpunosti odgovoreno.

3. Odbor pohvaljuje multiresornu delegaciju države stranke koju je predvodila Helena Štimac Radin, ravnateljica Ureda za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, te koja je uključivala predstavnike/ce Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Ministarstva poljoprivrede, Ministarstva zdravlja, Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Ministarstva rada i mirovinskoga sustava, Ministarstva vanjskih i europskih poslova, Ministarstva socijalne politike i mladih, Ministarstva unutarnjih poslova, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i Stalne misije Republike Hrvatske pri Ujedinjenim narodima u Ženevi.

B. Pozitivni aspekti

4. Odbor pozdravlja napredak postignut nakon razmatranja Drugog i trećeg periodičnog izvješća države stranke 2009. godine (CEDAW/C/HRV/CO/2-3) u provedbi reforme zakonodavstva, osobito usvajanje:

(a) Zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja za vrijeme oružane agresije na Republiku Hrvatsku u Domovinskom ratu kojim se regulira položaj civilnih žrtava seksualnog nasilja i s time povezanih odšteta (financijskih, simboličkih, zdravstvenih i psiho-socijalnih usluga), 2015. godine;

* Usvojio Odbor na svom šezdeset i prvom zasjedanju od 6. do 24. srpnja 2015.

- (b) Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama, 2014. godine;
 - (c) Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, 2014. godine;
 - (d) Zakona o suzbijanju diskriminacije, 2008. godine i njegove izmjene 2012. godine;
 - (e) Zakona o ravnopravnosti spolova, 2008. godine.
5. Odbor pozdravlja nastojanja države stranke da poboljša svoj institucionalni i strateški okvir usmjeren na ubrzavanje uklanjanja diskriminacije žena i promicanje ravnopravnosti spolova, među kojima je i usvajanje sljedećih dokumenata:
- (a) Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2014.–2020., u lipnju 2014. godine;
 - (b) Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava u travnju 2013. godine;
 - (c) Nacionalna strategija za uključivanje Roma 2013.–2020., 2012. godine; te
 - (d) Nacionalna politika za ravnopravnost spolova 2011.–2015., 2011. godine.
6. Odbor pozdravlja ratifikaciju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi od strane države stranke 2013. godine*.

C. Glavna područja zabrinutosti i preporuke

Sabor

7. **Odbor ističe ključnu ulogu zakonodavne vlasti u osiguravanju potpune provedbe Konvencije (vidi izjavu Odbora o odnosu sa saborskim zastupnicima, usvojenu na četrdeset i petom zasjedanju, 2010. godine). Poziva se Sabor da u skladu sa svojim ovlastima poduzme potrebne korake vezane uz provedbu postojećih Zaključnih primjedaba u razdoblju od danas do sljedećeg izvještajnog razdoblja prema Konvenciji.**

Ustavni i zakonodavni okvir

8. Odbor primjećuje da je u Ustav države stranke ugrađeno pravo na ravnopravnost spolova i nediskriminaciju te da je država stranka uređena kao sekularna država. Odbor je također svjestan raznih Ugovora koje je država stranka potpisala sa Svetom Stolicom. Odbor bi želio osigurati prvenstvo prava Konvencije kako bi se spriječilo nazadovanje u područjima kao što su: pristup spolnom i reproduktivnom zdravlju, uključujući pristup sigurnom pobačaju i kontracepcijskim sredstvima; spolni odgoj primjeren dobi; te davanje prvenstva obitelji, a ne ženama kao nositeljicama prava pojedinca.

9. **Odbor poziva državu stranku da poduzme mjere, uključujući i zakonodavne, kako bi se osigurala odgovarajuća zaštita i time spriječilo da sociokulturalni stavovi, uključujući i one vjerskog podrijetla, predstavljaju prepreke potpunom ostvarivanju ženskih prava.**

Vidljivost Konvencije i Fakultativnog protokola

10. Odbor primjećuje da je država stranka uzela u obzir Zaključne primjedbe i preporuke Odbora prilikom izrade Nacionalne politike za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2011. do 2015. godine. Međutim, i dalje je zabrinut zbog nedostatka vidljivosti i izravne primjene Konvencije što se odrazilo, među ostalim, na nedostatak oslanjanja na Konvenciju u obiteljsko-pravnim postupcima; zbog nedostatka postupaka temeljenih na Fakultativnom protokolu te činjenice da Opće preporuke Odbora nisu prevedene na hrvatski jezik i distribuirane.

11. **Odbor preporuča državi stranci:**

(a) **Nastavak jačanja programa pravne edukacije i izgradnje kapaciteta namijenjenih sucima, tužiteljima i odvjetnicima, a koji su vezani uz Konvenciju, Fakultativni protokol, Opće preporuke Odbora i stavove Odbora u pojedinačnim komunikacijama i upitima kako bi im se omogućila izravna primjena i/ili navođenje odredbi Konvencije, kao i pozivanje na njih, te tumačenje nacionalnog zakonodavstva u skladu s Konvencijom;**

(b) **Podizanje svijesti žena o njihovim pravima prema Konvenciji te o postupcima prema pripadajućem Fakultativnom protokolu;**

(c) **Poticanje žena da prijavljuju slučajeve spolno i rodno utemeljene diskriminacije policiji i odgovarajućim pravosudnim i neformalnim sudskim tijelima; te**

(d) **Pristupanje prevođenju i distribuiranju Općih preporuka Odbora.**

Nacionalni mehanizmi za unapređenje položaja žena

12. Odbor primjećuje da država stranka ima Ured za ravnopravnost spolova i pravobraniteljicu za ravnopravnost spolova kao dio nacionalnih mehanizama za unapređenje položaja žena. No, Odbor je zabrinut zbog toga što je učinkovitost Ureda za ravnopravnost spolova i Ureda pravobraniteljice ograničena neadekvatnošću dodijeljenih im ljudskih, tehničkih i financijskih resursa, osobito nakon nedavnih proračunskih rezova. Odbor je također zabrinut zbog nedostatka kapaciteta i stručnog osoblja u županijskim i gradskim povjerenstvima za ravnopravnost spolova.

13. **Odbor preporuča državi stranci da poveća ljudske, tehničke i financijske resurse, uključujući razinu županijskih i gradskih povjerenstava za ravnopravnost spolova, koji se dodjeljuju Uredu za ravnopravnost spolova i Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova s ciljem poboljšanja njihovog učinkovitog funkcioniranja kao nacionalnih mehanizama odgovornih za unapređivanje položaja žena i potpunu provedbu Konvencije.**

Privremene posebne mjere

14. Odbor prima na znanje donošenje Strategije razvoja poduzetništva žena. Međutim, Odbor je zabrinut što država stranka i dalje premalo koristi privremene posebne mjere kako bi se ubrzala *de facto* ravnopravnost i adresirala situacija žena koje su u nepovoljnijem položaju te marginaliziranih žena koje su podvrgnute drugim oblicima diskriminacije, kao što je diskriminacija Romkinja, žena u ruralnim područjima, žena s invaliditetom, prognanica, povratnica i starijih žena. Nadalje, Odbor izražava žaljenje što je država stranka ukinula privremenu posebnu mjeru vezanu za obrazovanje nakon samo jedne godine bez procjene njenog mogućeg učinka. Odbor je također zabrinut zbog neadekvatnog poznavanja privremenih posebnih mjera od strane predstavnika zakonodavne i izvršne vlasti te državne službe države stranke.

15. **Odbor preporuča državi stranci:**

(a) **Usvajanje daljnjih privremenih posebnih mjera u skladu s člankom 4. (1) Konvencije i u skladu s Općom preporukom Odbora br. 25 iz 2004. godine vezanu uz to pitanje, a kao dio strategije potrebne da bi se ubrzalo postizanje stvarne ravnopravnosti žena i muškaraca, na primjer u području zapošljavanja, obrazovanja i zdravlja.**

(b) **Usvajanje privremenih posebnih mjera usmjerenih na skupine žena u nepovoljnijem i marginaliziranom položaju uključujući Romkinje, žene u ruralnim područjima, žene s invaliditetom, prognanice, povratnice i starije žene.**

(c) **Provedbu evaluacije učinka takvih mjera te osiguravanje dostupnosti rezultata evaluacije javnosti, uključujući i odgovarajuću rodnu statistiku.**

(d) **Provedbu procjene učinka nedavnog ukidanja privremenih posebnih mjera te primjenu rezultata procjene za određivanje smjera pri izradi drugih privremenih posebnih mjera ravnopravnosti spolova. Odbor također preporuča da država stranka provede obuku i podizanje svijesti o privremenim posebnim mjerama, posebice za predstavnike zakonodavne vlasti.**

Stereotipi

16. Odbor primjećuje da je država stranka u novije vrijeme uvela sustav bodovanja kojim se osigurava dodjela dodatnih financijskih sredstava radijskim i televizijskim postajama za produkciju rodno osjetljivih sadržaja. Međutim, Odbor je zabrinut zbog opstojanja stereotipa vezanih uz uloge i odgovornosti žena i muškaraca u obitelji i društvu, koje utječu na opstojnost tradicionalnih uloga žena kao majki i supruga, podrivajući društveni položaj žena, kao i izgleda za njihovo napredovanje u obrazovanju i karijeri. Odbor također sa zabrinutošću primjećuje kako mediji, posebice u reklamama i televizijskim programima koji promiču objektiviziranje žena, nastavljaju prenositi stereotipne i ponižavajuće slike žena, bez obzira na brojne programe i mjere poduzete kako bi se suzbila ta pojava.

17. **Odbor poziva državu stranku da:**

(a) **Nastavi razvijati i provoditi sveobuhvatnu politiku proaktivnih i trajnih mjera usmjerenih na žene, muškarce, djevojčice i dječake s ciljem nadvladavanja stereotipnih stavova o ulogama i odgovornostima žena i muškaraca u obitelji i društvu; te**

(b) **Ojača institucionalne kapacitete Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova i njegovih regulatornih te mehanizama prigovora i sankcija namijenjenih rješavanju rodno diskriminirajućih medija ili sadržaja koji objektiviziraju žene, uključujući uvođenje djelotvornih i primjerenih sankcija u slučajevima u kojima medijski producenti i/ili distributeri distribuiraju rodno diskriminatorne, rodno stereotipne ili ponižavajuće sadržaje.**

Nasilje nad ženama

18. Odbor pozdravlja usvajanje Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji te usvajanje Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. godine. No, Odbor je i dalje zabrinut što je, općenito, zakonodavni i strateški okvir države stranke više usmjeren na održavanje cjelovitosti obitelji, nego na osiguravanje sigurnosti žrtava rodno utemeljenog obiteljskog nasilja nad ženama. Odbor je osobito zabrinut zbog:

(a) **Odgode usvajanja istanbulske Konvencije o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*;**

(b) **Nedostatka nacionalnog plana za provedbu cjelovitih preporuka koje je državi stranci iznijela posebna izvjestiteljica za nasilje nad ženama;**

(c) **Prakse dvostrukih uhićenja u sklopu koje se, uz pretpostavljene počinitelje nasilja, uhićuju i žene koje su žrtve nasilja u obitelji, a povremeno ih se i sankcionira zbog verbalnih uvreda ili samoobrane;**

(d) **Jaza odgovornosti, uslijed kojeg su žene prisiljene podnositi optužne prijedloge zbog nasilja u obitelji u okviru prekršajnog, a ne kaznenog prava, budući da prekršajni zakon omogućava žurniju provedbu zaštitnih mjera po cijenu onemogućavanja oštrijih sankcija;**

* Napomena Ureda za ravnopravnost spolova: Radi se o Konvenciji Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji koju je Hrvatska potpisala 2013. godine.

(e) Isključivanja intimnih partnerskih veza i prošlih veza iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji u slučajevima u kojima partneri i dalje predstavljaju prijetnju nasiljem u situacijama gdje partneri nisu živjeli zajedno, gdje su živjeli zajedno kraće od tri godine ili gdje nisu imali zajedničke djece;

(f) Odgađanja zaštitnih mjera u slučajevima kad pretpostavljeni počinitelj nasilja u obitelji uloži žalbu na mjeru;

(g) Neadekvatnog broja skloništa za žene žrtve nasilja; te

(h) Nedavnog usvajanja manje stroge definicije silovanja kao kvalificiranog oblika spolnog odnošaja bez pristanka te posljedične smanjene težine kaznenog djela silovanja i s time povezanog blažeg kažnjavanja.

19. Podsjećajući na svoju Opću preporuku br. 19 (iz 1992. godine) o nasilju nad ženama, Odbor poziva državu stranku da:

(a) Žurno ratificira istanbulsku Konvenciju o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji;

(b) Izradi i provede nacionalni plan, s jasno definiranim vremenskim ciljevima, za provedbu sveobuhvatnih preporuka koje je državi stranci dala posebna izvjestiteljica za nasilje nad ženama;

(c) Ukine praksu dvostrukih uhićenja u slučajevima nasilja u obitelji;

(d) Izmijeni i dopuni svoje kazneno zakonodavstvo koje se odnosi na nasilje u obitelji kako bi osigurala omogućavanje mjera hitne zaštite žrtava dok čekaju kazneni postupak; te da također osigura i zaštitne mjere koje će, prema potrebi, istodobno omogućiti hitne, *ex parte* zaštitne mjere i/ili mjere dugotrajne zaštite;

(e) Izmijeni i dopuni Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji tako da on uključi sve intimne partnerske veze i prošle veze u slučajevima u kojima partneri i dalje predstavljaju prijetnju nasiljem;

(f) Usvoji pristup predostrožnosti u odnosu na žrtve pretpostavljenog nasilja u obitelji koji osigurava neprekidnu provedbu zaštitne mjere prilikom razmatranja žalbe protiv takve mjere;

(g) Osigura adekvatna, sigurna i autonomna sredstva za skloništa i usluge podrške žrtvama nasilja nad ženama; te

(h) Izmijeni i dopuni zakonsku definiciju silovanja kako bi je uskladio s odgovarajućim prihvaćenim međunarodnim standardima.

Trgovanje ljudima i iskorištavanje prostitucije

20. Odbor primjećuje i cijeni zakonodavne i političke mjere i programe usmjerene na zaštitu žena i djevojaka koje su žrtve trgovanja. Međutim, Odbor je zabrinut zbog toga što:

(a) Protiv počinitelja trgovanja ljudima često se podnose optužbe za kazneno djelo podvođenja, umjesto da se protiv njih podnose optužbe za ozbiljnije kazneno djelo trgovanja ljudima, što ima za posljedicu uznemirujuće niske stope osuđujućih presuda za trgovanje ljudima;

(b) Žrtve iskorištavanja prostitucije ponekad se goni umjesto da im se osiguraju odgovarajuće mjere podrške žrtvama, dok osobe koje kupuju seks od žrtava prinudne prostitucije i/ili žrtava trgovanja ljudima nisu dosljedno gonjene niti primjereno kažnjavane;

(c) Postoje neadekvatni mehanizmi prepoznavanja žrtava trgovanja ljudima u situacijama povećanog rizika;

(d) Postoji neadekvatan sustav prikupljanja raščlanjenih podataka o žrtvama trgovanja iskazanih po spolu, dobi, etničkoj pripadnosti i državljanstvu; te

(e) Postoje neadekvatna skloništa i neadekvatna obuka njihovog osoblja na temu žrtava trgovanja ljudima.

(f) Postoje neadekvatne mjere vezane uz posebnu ranjivost i potrebe žrtava trgovanja ljudima koje nisu državljani ili državljanke države stranke.

21. Odbor preporuča državi stranci:

(a) **Da osigura da se počiniteljima trgovanja ljudima izriču primjerene sankcije;**

(b) **Da razmotri mjere demotivacije potražnje za prostitucijom i osigura da žene i djevojke žrtve trgovanja koje su bile podvrgnute prisilnoj prostituciji budu upućene u odgovarajuće mjere podrške, umjesto da ih se goni po službenoj dužnosti, a da se pojedince koji su kupili seks od žrtava trgovanja goni i adekvatno kažnjava;**

(c) **Da ojača mjere prepoznavanja žena izloženih riziku od trgovanja ljudima te im osigura podršku;**

(d) **Da uspostavi postupke i sustave prikupljanja raščlanjenih podataka o ženama žrtvama trgovanja ljudima;**

(e) **Da poveća ljudske, tehničke i financijske resurse koji se dodjeljuju skloništim za žrtve trgovanja ljudima te da poveća kako broj takvih skloništa, posebice u ruralnim područjima, tako i kvalitetu skrbi te pravnog, kao i psihološkog savjetovanja dostupnog u takvim skloništim;**

(f) **Da ojača mjere podrške ženama, uključujući i onima koje nisu hrvatske državljanke, a koje žele napustiti prostituciju; te**

(g) **Da analizira čimbenike koji žene koje nisu državljanke države stranke dovode do uključivanja u prostituciju, ojača mjere kojima bi se dotakla njihova specifična izloženost trgovanju ljudima i iskorištavanju u prostituciji.**

Sudjelovanje u političkom i javnom životu

22. Odbor prima na znanje Zakon o ravnopravnosti spolova, kao i Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor iz 2015. godine kojim su uvedene izborne rodne kvote od 40 % žena kako bi liste kandidata bile pravovaljane. Odbor prima na znanje da je u Europskom parlamentu 45% zastupnica Republike Hrvatske. No, Odbor je zabrinut da bi praksa takozvanog sustava preferencijalnog glasovanja mogla imati za posljedicu poništavanje kvota kandidatkinja. Odbor je također osobito zabrinut zbog toga što:

(a) Žene ostaju i dalje značajno podzastupljene u Saboru, posebice u lokalnim predstavničkim tijelima, u Vladi i u državnoj službi, uključujući više položaje te položaje na kojima se donose odluke;

(b) Žene su i dalje podzastupljene na upravljačkim i vodećim položajima u državnim i privatnim poduzećima; te

(c) Diplomatkinja na mandatu u inozemstvu nemaju osiguran redovan roditeljni i roditeljski dopust te se od njih traži da se vrate u glavni grad države stranke kako bi mogle koristiti svoje pravo na roditeljni i roditeljski dopust.

23. Odbor preporuča državi stranci:

(a) **Da promiče punopravno i ravnopravno sudjelovanje žena u političkom i javnom životu i u državnim službama, osobito na višim razinama i razinama na kojima se donose odluke;**

(b) Da izmjeni sustav preferencijalnog glasovanja kako bi se osiguralo ispunjavanje obavezne kvote od 40 posto za kandidatkinje ženskog spola na izbornim listama političkih stranaka te usvajanje ostalih privremenih posebnih mjera, u skladu s člankom 4., stavkom 1. Konvencije i Opće preporuke Odbora br. 25 (iz 2004. godine) o privremenim posebnim mjerama kao što je sustav rodnog pariteta za imenovanje i ubrzano regrutiranje žena na više položaje;

(c) Razmotri, uključujući i putem zakonodavstva, primjenu kvota za članice uprava u privatnim i državnim poduzećima; te

(d) Osiguravanje potpunog korištenja prava diplomatkinja na roditeljni i roditeljski dopust, uključujući i onda kad su na mandatu u inozemstvu, ako one tako odaberu.

Sudjelovanje žena u mirovnom procesu

24. Odbor cijeni posvećenost države stranke Rezoluciji Vijeća sigurnosti UN-a 1325, uključujući i odlučnost države stranke da 2016. godine obnovi Akcijski plan, kao i njenu podršku provedbi iste Rezolucije u zemljama pogođenima sukobom. Međutim, Odbor je zabrinut zbog ograničenog mjerljivog učinka Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325 na žene u poslijeratnoj situaciji države stranke te neadekvatnog uključivanja žena u rasprave o sigurnosti i u procese obnove.

25. Odbor poziva državu stranku da:

(a) Pristupi mjerama osiguravanja potpune odgovornosti za Rezoluciju Vijeća sigurnosti UN-a 1325 i osigura potpuno sudjelovanje žena u procesima sigurnosti i obnove;

(b) Poveća podršku lokalnim ženskim organizacijama i mrežama aktivnima u mirovnim inicijativama i procesima poslijeratne obnove; te

(c) Prilikom izrade i provedbe Akcijskog plana 2016., predviđenog u svrhu provedbe Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1325, osigura smisleno i raznoliko savjetovanje sa ženama i organizacijama građanskog društva koje se bave ženskim pravima.

Obrazovanje

26. Odbor pozdravlja visoku stopu upisa djevojaka u srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje. Međutim, ostaje zabrinut zbog:

(a) Prevlasti tradicijskih i patrijarhalnih vrijednosti u školskom planu i programu, kao i nedostatka obrazovanja o ravnopravnosti spolova;

(b) Neadekvatnosti edukacije u školama o spolnom i reproduktivnom zdravlju primjerenom dobi;

(c) Nastavku spolno utemeljenih razlika pri upisu u srednjoškolsko obrazovanje, pri čemu su djevojke koncentrirane na opće srednjoškolsko obrazovanje, za razliku od strukovnog/industrijskog obrazovanja, te na tradicionalna područja visokoškolskog obrazovanja;

(d) Niske stope žena u akademskom svijetu, osobito na vodećim položajima.

27. Odbor preporuča državi stranci:

(a) Da pristupi reviziji školskog plana i programa te materijalima kako bi se uklonili diskriminirajući rodni stereotipi i uključili obavezni moduli rodne edukacije;

- (b) **Povećavanje broja sati i kvalitete obrazovanja u školama o spolnom i reproduktivnom zdravlju primjerenom dobi;**
- (c) **Intenziviranje nastojanja usmjerenih na diversifikaciju akademskih i strukovnih izbora žena i muškaraca, djevojčica i dječaka te poduzimanje daljnjih mjera poticanja žena i muškaraca na odabir netradicionalnih područja obrazovanja i karijere;**
- (d) **Primjenu mjera, uključujući privremene posebne mjere, kako bi se povećala zastupljenost žena u akademskom svijetu, posebice na vodećim položajima.**

Zapošljavanje

28. Opažajući Strategiju razvoja poduzetništva žena, Odbor je zabrinut zbog:

- (a) Ustrajne vertikalne i horizontalne rodne segregacije prema zanimanjima, prekomjerne zastupljenosti žena na slabo plaćenim poslovima ili na poslovima sa skraćenim radnim vremenom, izostanka provedbe zakonodavstva o ravnopravnosti na tržištu rada i izostanka procjene mogućeg rodnog učinka reforme Zakona o radu iz 2014. godine;
- (b) Izostanka provedbe načela jednake plaće za rad jednake vrijednosti i ustrajnog rodnog jaza u plaćama;
- (c) Rasprostranjenosti diskriminacije žena pri zapošljavanju na osnovi trudnoće ili majčinstva;
- (d) Trajno niskog postotka očeva koji koriste roditeljski dopust; te
- (e) Marginalizacije i isključenosti Romkinja i žena s invaliditetom s formalnog tržišta rada.

29. **Odbor preporuča državi stranci:**

- (a) **Uvođenje rodno osviještene politike kojom bi se regulirale mjere na tržištu rada i jačanje nastojanja uklanjanja kako horizontalne, tako i vertikalne rodne segregacije prema zanimanjima;**
- (b) **Usvajanje mjera provedbe načela jednake plaće za rad jednake vrijednosti te smanjenje i ukidanje jaza u plaćama između žena i muškaraca;**
- (c) **Provođenje postojećeg zakonodavstva i prakse kako bi se ženama osigurao pristup djelotvornim mehanizmima pritužbi na diskriminaciju pri zapošljavanju na osnovi trudnoće ili majčinstva te primjenu pravodobnih primjerenih sankcija za poslodavce koji primjenjuju takvu diskriminirajuću praksu;**
- (d) **Poticanje korištenja roditeljskog dopusta za očeve i osiguravanje da poslodavci ispunjavaju pravne obveze kako bi omogućili takav dopust; uvođenje obaveznog roditeljskog dopusta za očeve; te**
- (e) **Poboljšanje pristupa prilikama za formalno zapošljavanje i poduzetništvo za žene, uključujući Romkinje i žene pripadnice ostalih skupina koje su u nepovoljnijem položaju, kao i poboljšanje mogućnosti kombiniranja radnog života i obiteljskih obaveza, uključujući i povećanje broja dječjih vrtića.**

Zdravlje

30. Odbor sa zabrinutošću primjećuje da:

(a) Bolnice uskraćuju pravo na pobačaj na osnovi prigovora savjesti, premda se to „pravo” priznaje samo pojedinim liječnicima, a da se od bolnica zakonski zahtijeva da osiguraju obavljanje pobačaja;

(b) Zavod za zdravstveno osiguranje ne pokriva pobačaj i kontracepciju, čime se diskriminiraju žene radi usluga koje su potrebne samo njima;

(c) Korištenje, dostupnost i pristupačnost modernih oblika kontracepcije i reproduktivnih usluga su slabi, osobito za skupine žena koje su u nepovoljnijem položaju; te

(d) Izostaju postupci i mehanizmi nadzora kojima bi se osigurali odgovarajući standardi skrbi pri porodu, kao i zaštita prava i autonomnosti žena pri porodu, kao i mogućnosti odabira rođenja djeteta izvan bolnica.

31. Odbor poziva državu stranku da:

(a) **Osigura da korištenje prigovora savjesti ne spriječi neometan pristup žena uslugama skrbi o reproduktivnom zdravlju, osobito skrbi pri pobačaju i poslije pobačaja, kao i kontracepcijskim sredstvima;**

(b) **Osigura opće pokrivanje pobačaja i suvremene kontracepcije iz sredstava Zavoda za zdravstveno osiguranje;**

(c) **Osigura dostupnost i pristupačnost suvremenih oblika kontracepcije i reproduktivnih usluga svim ženama, uključujući skupine žena koje su u nepovoljnijem položaju; te**

(d) **Omogući odgovarajuće mjere zaštite kako bi osigurala da se medicinski postupci vezani uz porođaj podvrgnu objektivnoj procjeni nužnosti i da se oni provode u skladu s odgovarajućim standardima skrbi te poštujući autonomnost žene i zahtjeve informiranog pristanka; te da uvede mogućnost porođaja kod kuće za žene koje žele odabrati takvo okruženje porođaja.**

Gospodarsko osnaživanje žena

32. Odbor primjećuje stupanje na snagu Zakona o mirovinskom osiguranju u državi stranci u siječnju 2014. godine. Međutim, Odbor je i dalje zabrinut zbog toga što niske razine socijalnih naknada i veoma strogi kriteriji za stjecanje prava na njih imaju za posljedicu da mnoge žene žive u siromaštvu, osobito starije žene i žene koje nisu bile prethodno zaposlene, čime su isključene iz socijalne zaštite.

33. Odbor preporuča da država stranka pristupi izradi istraživanja socioekonomske situacije žena koje žive u siromaštvu, osobito starijih žena i žena koje prethodno nisu bile zaposlene. Rezultati istraživanja trebali bi poslužiti pri izradi politike koja bi osigurala mjere socijalne zaštite i radno zakonodavstvo kojima bi se dotakao prosječno manji broj godina plaćanja doprinosa žena, učinak stjecanja prava žena na mirovinu u ranijoj životnoj dobi i učestalija razdoblja neplaćanja doprinosa te niže prosječne plaće žena u odnosu na muškarce.

Žene u ruralnim područjima

34. Odbor je zabrinut zbog ograničenog pristupa žena u ruralnim područjima: zemlji, uz samo oko 28 % poljoprivrednih gospodarstava u vlasništvu žena; odgovarajućim resursima; te socijalnim i zdravstvenim uslugama; edukacijskim centrima; gospodarskim mogućnostima; te sudjelovanju u političkom i javnom životu, uključujući i procese odlučivanja na razini zajednice. Odbor je također zabrinut zbog nedostatka dječjih vrtića u ruralnim područjima. Zabrinut je što Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske, koji je usvojila Europska komisija u svibnju 2015. godine, nema odgovarajuće mjere kojima se osobito dotiču gore spomenute teme.

35. Odbor preporuča da država stranka osigura ženama u ruralnim područjima odgovarajući pristup zemlji, odgovarajućim resursima, kao i socijalnim, zdravstvenim i drugim osnovnim uslugama i gospodarskim mogućnostima, kao i jednake prilike za sudjelovanje u političkom i javnom životu, osobito u procesima odlučivanja na razini zajednice. Također preporuča da država stranka osigura raspoloživost dječjih vrtića u ruralnim područjima. Nadalje, Odbor preporuča da država stranka uzme u obzir gore spomenute specifične potrebe žena u ruralnim područjima u okviru provedbe Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske.

Romkinje

36. Odbor je zabrinut zbog nedostatka odgovarajućih financijskih resursa dodijeljenih za provedbu i vrednovanje mjera vezanih za diskriminaciju osoba romske etničke pripadnosti, kao i trajne marginalizacije Romkinja te drugih oblika diskriminacije s kojima su one suočene, osobito u pogledu pristupa obrazovanju, zapošljavanju i zdravstvenoj skrbi, osobnim ispravama, zaštiti od nasilja te pristupu pravosuđu, kao i zbog nastavljanja tradicionalno štetnih praksi poput ranog sklapanja braka koje imaju za posljedicu prekid školovanja. Odbor je također zabrinut zbog nedostatka informacija o korištenju privremenih posebnih mjera za poboljšanje situacije Romkinja.

37. Odbor preporuča državi stranci da žurno dodijeli dodatna financijska sredstva za nacionalne akcijske planove i strategije usmjerene na uklanjanje svih oblika diskriminacije Romkinja. Pritom bi država stranka trebala uspostaviti mehanizme praćenja spomenutih planova i strategija te formulirati jasne, vremenski određene ciljeve, posebice u pogledu pristupa osnovnim uslugama i obrazovanju te ranog sklapanja braka. Država stranka trebala bi također razmotriti usvajanje dodatnih privremenih posebnih mjera kako bi ostvarila te ciljeve, a u svjetlu bržeg postizanja stvarne ravnopravnosti Romkinja.

Lezbijke, biseksualne i transrodne žene

38. Odbor sa zabrinutošću primjećuje diskriminaciju lezbijki, biseksualnih i transrodnih žena, također i od strane osoba zaposlenih u tijelima sudske i izvršne vlasti, te primjećuje neadekvatne mjere poduzete kako bi se suzbio govor mržnje protiv njih, uključujući tendenciju da se takva kaznena djela gone prema prekršajnom zakonu umjesto prema odredbama kojima se regulira zločin iz mržnje.

39. Odbor preporuča državi stranci poduzimanje odgovarajućih mjera kako bi omogućila lezbijkama, biseksualnim i transrodnim ženama potpuno zajamčena ljudska prava. Pritom bi država stranka trebala posvetiti posebnu pozornost osiguravanju obuke osoba zaposlenih u tijelima sudske i izvršne vlasti na temu zabrane diskriminacije na temelju „spolne orijentacije” sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova iz 2008. godine (čl. 6., čl. 13., čl. 16., čl. 31. i čl. 36.). Također bi trebala poduzeti mjere kako bi osigurala odgovarajuću zaštitu od govora mržnje te gonjenje počinitelja uz pravodobne i primjerene sankcije.

Žene pogođene sukobom

40. Odbor primjećuje da je država stranka nedavno usvojila zakonski okvir kojim se osigurava isplata naknade žrtvama spolnog zlostavljanja za vrijeme ratnih sukoba od 1991. do 1995. godine. Međutim, Odbor je i dalje zabrinut zbog toga što je postignut nedovoljan cjelokupni napredak u osiguravanju pristupa pravosuđu, istini, odštetama i rehabilitaciji za žene žrtve seksualnog nasilja koje su doživjele takva kršenja ljudskih prava, a osobito zbog toga što:

(a) Ne navode se vremenski okviri ili odgovarajući ciljevi koji bi osigurali učinkovitu provedbu Zakona iz 2015. godine kojim se regulira položaj civilnih žrtava seksualnog nasilja i s njime povezanih odšteta (financijskih, simboličnih, te za zdravstvene i psiho-socijalne usluge); te nema podataka o broju žena koje su pretrpjele nasilje i traumu,

uključujući seksualno nasilje tijekom ratnog sukoba, a koji bi omogućili olakšanu provedbu spomenute zakonske regulative;

(b) Propustilo se osigurati potpunu odgovornost počinitelja kršenja ljudskih prava žena tijekom ratnog sukoba, što znači da mnoge žrtve nisu primile nikakvu odštetu i/ili naknadu;

(c) Izvješća ukazuju na to da su mjere podrške i reintegracije žena i djece povratnika u poslijeratnom razdoblju neadekvatne.

41. Odbor preporuča državi stranci:

(a) **Propisivanje jasnih, vremenski određenih ciljeva te transparentnih i nepristranih procesa kako bi se osigurala djelotvorna provedba zakonskog okvira koji omogućava naknade za žrtve seksualnog nasilja prilikom ratnog sukoba od 1991. do 1995. godine; te u tom kontekstu poduzimanje mjera kojima bi se žrtve takvih prijestupa potaknulo da prijavljuju njihove počinitelje te se preporuča uspostava odgovarajućeg sustava prikupljanja podataka kako bi se pribavili podaci o broju žena podvrgnutih nasilju i traumati, uključujući seksualno nasilje tijekom ratnog sukoba;**

(b) **Daljnje jačanje mjera provođenja istraga, gonjenja i kažnjavanja svih djela nasilja nad ženama, uključujući i djela seksualnog nasilja počinjena od strane privatnih osoba, kao i pripadnika snaga osiguranja i obrambenih snaga, policije i vojnih skupina;**

(c) **Osiguravanje raspodjele odgovarajućih resursa kojima bi se zadovoljile potrebe žena i djece povratnika nakon ratnog sukoba, osobito pristup sredstvima za život te obrazovanju žena i djece.**

Brak i rodbinske veze

42. Odbor primjećuje da je Obiteljski zakon iz 2014. godine trenutačno obustavljen dok Ustavni sud ne revidira njegovu sukladnost s Ustavom te da je trenutačno na snazi Obiteljski zakon iz 2003. godine. Odbor također primjećuje da je Ministarstvo socijalne politike i mladih početkom veljače 2015. godine stavilo u javnu raspravu novi prijedlog Obiteljskog zakona uz konačni prijedlog Zakona. U tom pogledu, Odbor je zabrinut zbog izostanka smislenog pristupa, omogućenog skupinama koje se zauzimaju za prava žena, osobito u usporedbi s razinom pristupa omogućenom skupinama koje se zalažu za „prava muškaraca“, političkim forumima na kojima se donose kritične odluke o zakonskom okviru, kao i drugim vidovima politike koji imaju značajan učinak na ravnopravnost u vidu ishoda brakorazvodnih parnica i postupaka za skrbništvo. Takva nejednakost pristupa, uz izostanak transparentnosti u vezi odlučivanja, rezultira zakonskim okvirom koji nije u skladu s čl. 16. Konvencije, kao ni Općom preporukom br. 19 (iz 1992. godine) te Općom preporukom br. 29 (iz 2013. godine). Točnije, Odbor je zabrinut zbog sljedećeg:

(a) Predloženi Zakon zauzima stav „susretljivih roditelja“, prema kojem su roditelji obavezni poticati svoju djecu na međusobne kontakte u svim okolnostima, uključujući i u slučajevima nasilja u obitelji, tako da se žena koja nastoji ograničiti posjete nasilnog roditelja može suočiti s teškim novčanim kaznama i kaznom zatvora u trajanju do šest mjeseci;

(b) Iako Zakonom predviđena obavezna medijacija prije pokretanja brakorazvodne parnice isključuje slučajeve u kojima postoji nasilje u obitelji, centri za socijalnu skrb unatoč tome vrše pritisak na žene žrtve nasilja u obitelji da pristanu na zajedničku medijaciju; te

(c) Dok Obiteljski zakon osigurava da se vlasništvo stečeno u braku smatra zajedničkim vlasništvom koje se nakon razvoda dijeli u jednakim dijelovima, nematerijalna imovina, kao što su radne beneficije, nije uključena u taj režim.

43. **Odbor poziva državu stranku da prije usvajanja predloženog Obiteljskog zakona pristupi usporednom istraživanju lekcija naučenih u ostalim zemljama koje su**

provele slične reforme obiteljskog zakona. Odbor osobito poziva državu stranku da:

(a) Izmijeni i dopuni zakonski okvir koji se odnosi na skrbništvo nad djetetom u slučaju razvoda kako bi se osiguralo da se prepozna nasilje jednog roditelja nad drugim te da se o njemu vodi računa pri odlučivanju o skrbništvu nad djetetom, te da odbijanje suglasnosti s posjećivanjem i kontaktom radi navodnog nasilja ne posluži kao argument protiv roditelja koji takav navod iznese;

(b) Isključi obaveznu medijaciju u slučajevima nasilja u obitelji te da educira osobe zaposlene u javnim službama i socijalne radnike da se u takvim slučajevima suzdrže od vršenja pritiska na žene da pristanu na medijaciju; te

(c) Poduzme odgovarajuće pravne mjere kako bi se nematerijalna imovina (odnosno mirovine, otpremnine, osiguranja) stečena za vrijeme trajanja veze uključila u zajedničku imovinu koja se nakon prekida odnosa ravnopravno dijeli u skladu s Općom preporukom Odbora br. 29 (iz 2013. godine).

Pekinška deklaracija i Platforma za djelovanje

44. Odbor poziva državu stranku da u svojim nastojanjima provedbe odredbi Konvencije iskoristi Pekinšku deklaraciju i Platformu za djelovanje.

Distribucija

45. Odbor podsjeća na obvezu države stranke da sustavno i kontinuirano provodi odredbe Konvencije. Poziva državu stranku da dade prioritet provedbi postojećih Zaključnih primjedbi i preporuka od sada do datuma podnošenja sljedećeg periodičnog izvješća. Stoga Odbor zahtijeva da se Zaključne primjedbe na službenom jeziku države stranke pravodobno distribuiraju odgovarajućim državnim ustanovama na svim razinama (nacionalnoj, regionalnoj, lokalnoj), a osobito Vladi, ministarstvima, Saboru i pravosuđu, kako bi se osigurala njihova potpuna provedba. Odbor potiče državu stranku na suradnju sa svim uključenim dionicima kao što su udruge poslodavaca, sindikati, organizacije za ljudska prava i prava žena, sveučilišta i znanstvene ustanove, mediji, itd. Nadalje preporuča da se Zaključne primjedbe Odbora distribuiraju u odgovarajućem obliku na razini lokalne zajednice kako bi se omogućila njihova provedba. Nadalje, Odbor zahtijeva da država stranka nastavi distribuirati Konvenciju UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW), njen Fakultativni protokol i jurisprudenciju, kao i Opće preporuke Odbora svim dionicima.

Usvajanje drugih sporazuma i instrumenata ljudskih prava

46. Odbor primjećuje da bi pridržavanje devet glavnih međunarodnih instrumenata ljudskih prava¹ od strane države stranke povećalo stupanj iskorištenosti ljudskih prava i temeljnih sloboda žena u svim aspektima života. Stoga Odbor potiče državu stranku da razmotri ratifikaciju Međunarodne konvencije o zaštiti prava radnika migranata i članova njihovih obitelji, Međunarodne konvencije o

¹ Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima; Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima; Međunarodna konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije; Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena; Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja; Konvencija o pravima djeteta; Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji; Međunarodna konvencija o zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka te Konvencija o pravima osoba s invaliditetom.

zaštiti svih osoba od prisilnog nestanka, kojoj još nije pristupila, kao i Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi.

Nastavak na Zaključne primjedbe

47. Odbor zahtijeva od države stranke da u roku od najviše dvije godine pisanim putem osigura informacije o koracima poduzetima kako bi provela preporuke sadržane u člancima 19(a), (c), (d) i (e) te 31(b) gore.

Priprema sljedećeg izvješća

48. Odbor poziva državu stranku da podnese svoje Šesto periodično izvješće u srpnju 2019. godine.

49. Odbor zahtijeva da se država stranka pridržava „Uskladenih smjernica o izvješćivanju prema međunarodnim sporazumima o ljudskim pravima, uključujući smjernice o zajedničkom temeljnom dokumentu i dokumentima specifičnima za sporazum.” (HRI/MC/2006/3 i Ispravak 1).
